

пов'язаних з порами року.

В основі сприймання творів мистецтва лежать безпосередній емоційний відгук, відчуття і переживання, що виражаються в інтуїтивній оцінці - «подобається» чи «не подобається». Такі «емоційні оцінки, ще нетверді судження про музику постійно виникають у молодих школярів, для яких цілком природним є прагнення висловити своє ставлення до прекрасного.»[4, с. 119]

Треба пам'ятати про синтез мистецтв, це поєднання гри з піснею та хореографією. Для прикладу візьмемо гру - веснянку «Мак». Метою даної гри є ознайомлення дітей з українським фольклором та сценічним варіантом даної гри, навчання танцювальних рухів, надання можливості дітям під керівництвом вчителя скласти танок. Дана гра, а також багато інших із даної збірки («Шум», «Кривий танок», «Перепілка», «Плету віночок», «Дружба» та інші) заставляють дітей вже не просто думати про слова пісні чи рухи гри, тут вже присутнє чітке ритмічне виконання елементів хореографії, відповідно виховується певний музичний досвід руху, співу, театрального перевтілення.

Висновки дослідження. Таким чином, одним з шляхів досягнення розвитку музичного досвіду школярів є використання комплексного впливу певних видів мистецтв (за В. Верховинцем - гра, пісня, хореографія, театралізація, драматургія) на музичне сприймання школярів. Між усіма даними видами мистецтва у автора «Весняночки» існує тісний взаємозв'язок, оскільки вони народжуються з єдиного джерела - фольклору, або ж авторських творів Василя Миколайовича. Завдяки особливостям синтезу даних видів мистецтв та особливостям їхнього впливу досягається формування музичного досвіду молодших школярів.

Перспективи подальших розробок. Значимість педагогічних ідей і досвіду В. Верховинця підтверджується їх актуальністю і впровадженням у сучасну практику виховання. Розроблена й обґрунтована В. Верховинцем методика теорія і практика рухливої музичної гри, театралізованої пісні потребує подальших розробок використання в навчально-виховному процесі в загальноосвітніх школах.

Література

1. Вацьо М. В. Український дитячий музичний фольклор у художньому розвитку молодших школярів: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів, напряму підготовки «Початкова освіта». / М. В. Вацьо. – Вінниця, 2015. – 120 с.
2. Вацьо М.В. Організація вокально-хорової роботи з учнями початкових класів: Метод. рек. для студ. ф-ту підготовки вчителів почат. (спец. «Початкове навчання» 7.010104) / М.В. Вацьо, Н.Л. Тодосієнко. - Вінниця, 2001. - 54 с.
3. Верховинець Я. Василь Верховинець - етнограф/ Я. Верховинець //Народна творчість та етнографія. - 2008. - № 5 (вересень-жовтень). – С. 82
4. Верховинець Я. Верховинця степова криниця/ Я. Верховинець //Народна творчість та етнографія. - 2006. - № 5. - С.118-122
6. Дем'янюк Н.Ю. Педагог, учений і митець Василь Миколайович Верховинець: Науково-практичні матеріали / Н.Ю.Дем'янюк //Полтавський державний педагогічний інститут ім. В.Г.Короленка, 1997. □ 24с
7. Рогаль В. Г. Використання спадщини В.М. Верховинця в початковій школі / В. Рогаль, Н. Марчишина // ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Початкове навчання. - Вінниця, 2006. - Вип. 4. - С. 52-54.

УДК 787.61

М. Колісник,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету,
імені Михайла Коцюбинського

M. Kolisnik
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy
State Pedagogical University

РОЗВИТОК ГІТАРНОГО МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ КІНЦЯ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

THE DEVELOPMENT OF GUITAR ART IN UKRAINE IN THE LATE XIX AND EARLY XXI CENTURIES

Анатація. У статті простежено динаміку розвитку гітарного мистецтва в українській музичній культурі. Здійснено аналіз особливостей формування репертуару гітаристів. Розглянуто

методичні праці й нотні збірки провідних гітаристів-виконавців і педагогів. Проаналізовано специфіку становлення професіоналізації українського гітарного мистецтва. Розглянуто сучасні гітарні школи України.

Abstract. The article examines the dynamics of the development of guitar art in the Ukrainian musical culture. An analysis of the peculiarities of the formation of the repertoire of guitarists is carried out. The methodical works and musical compilations of leading guitarists-performers and teachers are considered. The specificity of the formation of professionalization of Ukrainian guitar art is analyzed. Modern guitar schools of Ukraine are considered.

Ключові слова: гітарне мистецтво, виконавська школа, музична культура.

Keywords: guitar art, performing school, musical culture.

Постановка проблеми. На сьогодні в українській музичній культурі, як і в світовій, спостерігається зростання інтересу до академічної гітари. Цей інструмент набуває все більшої популярності і займає важливе місце серед провідних музичних інструментів на ряду зі скрипкою, фортепіано. Зростає інтерес до гітарного виконавства, що постійно еволюціонує, відбувається пошук нових виражальних можливостей інструмента, що зумовлює повернення до глибинних витоків цього явища, щоб проаналізувати процеси, які сприяли розвитку цього інструменту, створити нові концепції виконавства. Гітара має великий спектр різноманітних виражальних можливостей, що надає їй статусу улюбленого інструмента, як і серед музикантів професіоналів так і любителів. В творчості сучасних композиторів все більше зустрічається творів для гітари. Стрімкий розвиток вітчизняного гітарного мистецтва вимагає історичного дослідження зародження та передумов становлення цього явища, аналізу методичних досліджень.

Гітара в Україні зародилась не так давно, приблизно 150 років тому, але навіть за такий короткий час, в порівнянні з Західною Європою, вона набула рівня професійного інструмента. Це був нелегкий час, за який цей інструмент пережив своє піднесення, занепад та відродження. На сьогодні сформовані виконавські школи та традиції. Багато сучасних музикантів прославили українське гітарне мистецтво на сценах Західної Європи та Америки, здобуваючи перемоги на міжнародних конкурсах та беручи участь в фестивалях. Сучасні українські композитори пишуть твори для гітари високого рівня. Все більше музикознавців досліджують розвиток гітарного мистецтва в Україні, теорію та методику гітарного виконавства.

Сучасне гітарне мистецтво – це мало досліджений пласт музичної культури України, що вимагає ґрунтовного аналізу, узагальнення та опрацювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему становлення та розвитку вітчизняного гітарного мистецтва досліджували В. Доценко, В. Ілляшевич, В. Козін. Методичні засади гітарного виконавства вивчали П. Агафшин, Б. Вольман, Т. Іванніков, В. Манілов, М. Михайленко, В. Блажевич, В. Сидоренко.

Метою статті є теоретичне дослідження становлення і розвитку гітарного мистецтва в музичній культурі України кінця XIX початку XXI століття.

Виклад основного матеріалу. Історію розвитку вітчизняного гітарного виконавства неможливо розглядати окремо від європейської музичної культури, в якій гітара пережила свій розквіт і становлення, як професійного інструменту. Численні європейські гітарні школи та методичні праці видатних європейських гітаристів таких, як Ф. Сор, М. Джуліані, Ф. Каруллі, Ф. Таррега зіграли основну роль у формуванні вітчизняних виконавських традицій. Творчість відомих гастролюючих гітаристів мала своє відлуння в творчості українських музикантів, твори європейських композиторів стали еталоном та ввійшли в репертуар вітчизняних виконавців.

Хоча гітара вважається молодим інструментом на території України, однак існують історичні довідки, що ще за часів Київської Русі був широко популярний інструмент лютня, яка вважається попередником сучасної гітари. Про це свідчать фрески Софійського собору. На картині «Козак Мамай» також представлено інструменти, що нагадують лютню. Відомо, що українські лютністи працювали при дворі польського короля в королівській капелі в притул до середини XVIII століття. З списків капели дійшли імена: Андрійко, Лук'ян, Подолян, Богдан Стечко (1415 р.). Європейського визнання досягли українські лютністи Тимофій Білоградський та Іван Степановський (середина XVIII століття).

Попередницею гітари в Україні також вважають українську бандурку, що за будовою дуже наближена до сучасної гітари. Тому українські народні пісні, що входили до репертуару бандуристів швидко підхопилися гітаристами [8, с. 278]. Народна тематика стала провідною в творчості українських та російських гітаристів, а з діяльністю таких російських композиторів і виконавців, як А. Сихри, І. Гельда, М. Висоцького теми українських пісень в обробці для гітари стали відомими на весь світ.

В становленні та розвитку гітарного мистецтва можна виділити постаті таких музикантів, як Марк Соколовський та Михайло Вербицький, які зробили великий внесок в музичну культуру України та популяризували, до того ще не досить відому гітару. Хоча існують спогади, що ще геніальний музикант-віртуоз українського походження Іван Хандошко (1747-1804) чудово грав на гітарі та писав твори для цього інструменту. Сучасники були в захопленні від його яскравої гри на гітарі.

Чудовий гітарист-віртуоз XIX століття Марк Соколовський (1818-1883) народився в містечку Погребище. В 23-х річному віці успішно виступив з концертом в Житомирі. Протягом 30 років своєї виконавської діяльності виступав з концертами в Європі та Російській імперії. Сучасники називали його «Паганіні гітари». Його творчий спадок включає багато перекладів творів європейських композиторів [2, с. 109].

Михайло Вербицький, священник і композитор, автор музики до гімну «Ще не вмерла Україна», зробив великий прорив в гітарному мистецтві. Зараз більш відома його хорова і церковна діяльність, але гітара займала важливе місце в його житті. Він написав і випустив підручник «Поученіє Хітари», де подано методичні рекомендації щодо навчання гри на цьому інструменті. Ця праця є першою методичною роботою в українській музичній культурі для цього інструмента. Вербицький видав збірку творів для гітари «Guitarre № 16», що користувалась популярністю серед музичної еліти галичини [2, с. 110].

XIX століття – час перебування України у складі Російської імперії, що наклало свій відбиток на музичну культуру України в цілому, зокрема і на гітарне мистецтво. Тогочасне поширення семиструнної гітари з її специфічними особливостями, хоча і не набуло такого великого розповсюдження на території України, але все ж таки мало вплив на гітарне виконавство [2, с. 110].

Слід відзначити методичні роботи П. Агафшина «Нове про гітару» та «Школа гри на гітарі», якими користуються і в наш час. Остання є репертуарною збіркою, де зібрані найкращі твори М. Джуліані, М. Каркассі, Ф. Карулі та ін. Така праця надихнула молодих виконавців на нові звершення. Маючи такий солідний репертуар, українські діячі мистецтва почали підносити гітару на професійний рівень.

Перший набір до класу гітари був оголошений в 1925 році в київському музично-театральному технікумі, нині інститут імені Глієра [4, с. 89].

В цей час, завдяки активній діяльності професора М. Геліса, відкривається кафедра народних інструментів в київській консерваторії. Першими її випускниками-гітаристами були К. Смага і Я. Пухальський.

Костянтин Михайлович Смага (1912-1985), видатний український гітарист виконавець і педагог. Смага навчався у Марка Мусійовича Геліса. Гітарист взяв участь в міжнародному фестивалі-конкурсі гітаристів, де серед учасників були такі відомі гітаристи, як О. Іванов-Крамської, Б. Белільников, С. Рябоконт-Успенська.

К. Смага та Я. Пухальський активно виступали в концертних залах України та на радіо, але, на жаль, на їхню долю випала неприємна подія в історії розвитку гітари. Після скандальної опери В. Мурадєлі «Велика дружба» в радянському союзі гітару визнали буржуазним інструментом і на деякий час вилучили з музичних навчальних закладів. К. Смага змушений був за один рік здати програму двох випускних класів, а Я. Пухальський продовжити навчання за кордоном. Важливим чинником, що сприяв відновленню гітарної освіти були гастрольні поїздки титана гітарної музики А. Сеговії. Після його виступів ніхто не міг залишатись байдужим до цього дивовижного інструмента. Гітару визнали професійним інструментом.

Після відновлення курсу класична виконавська школа зміцнюється стараннями Я. Пухальського та К. Смаги. Обидва гітаристи були солістами Українського радіо, викладачами музичних шкіл, училища та консерваторії. Зусиллями Я. Пухальського була видана перша в УРСР «Методика викладання гри на гітарі», що стала настільним посібником гітаристів-педагогів.

К. Смага зробив численні транскрипції для гітари, видав збірки творів: «Українські народні пісні», «П'єси для шестиструнної гітари», «Сучасні пісні в перекладенні для шестиструнної гітари».

Не можна обминути увагою методичні праці М. Михайленка, професора Національної музичної академії ім. П. Чайковського, «Методика викладання на шестиструнній гітарі», «Методологія виконавської майстерності гітариста». Його збірка «Шестиструнна гітара. Педрепертуар ДМШ» містить корисний різноманітний репертуар для учнів різних рівнів.

Видатною постаттю для гітарного мистецтва України є Лео Вітошинський - австрійський гітарист, лауреат міжнародних конкурсів, професор. Його методичні праці «Cantabile e ritmico» та «Про мистецтво гри на гітарі» завдяки праці музикознавців і педагогів були перекладені на українську мову [7, с. 191].

У витоків розвитку гітарного джазу стояли В. Манілов, В. Молотков, О. Лобченко. В. Манілов – перший викладач гітари естрадно-джазового відділу київського музичного училища ім. Р. Глієра. Він є автором багатьох книг, що стосуються джазу на гітарі, таких як «Аранжування на гітарі», «Джазова імпровізація на шестиструнній гітарі», «Гітара від блюзу до джаз-року» [5, с. 2].

Сучасне гітарне мистецтво України представлено трьома гітарними школами: київська, львівська і одеська.

До яскравих представників київської школи належать: К. Смага, Я. Пухальський, Б. Шопен, П. Полухін, В. Доценко, А. Остапенко. Низка іноземних студентів. Випускники київської консерваторії працюють у ВНЗ в Україні і за кордоном.

Особливе місце займає Львівська гітарна школа, оскільки вона має безпосередній зв'язок із новітніми тенденціями європейської гітарної школи. Клас гітари тут був заснований професором Г. Казаковим. На даний час на чолі Львівського гітарного мистецтва стоїть Сидоренко Вікторія Леонідівна (1963 рік народження), доцент кафедри народних інструментів Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка. Вагомим здобутком є публікація збірки «Guitar 16» М. Вербицького, яку В. Сидоренко знайшла в архівах та упорядкувала. Під її авторством у світ вийшли такі праці як «Guitar 16 М. Вербицького в контексті становлення жанрів камерної музики в Галичині», «Вербицький - композитор-гітарист», «Гітарна творчість Мирослава Скорика», «Соната для гітари В. Камінського», «Твори А. Андрушка для гітари соло: до взаємодії фольклоризму і неокласицизму», «Становлення і розвиток гітарної творчості та виконавства в Галичині (XIX-XX століття)». Також В. Сидоренко започаткувала серію збірників «Твори українських композиторів для гітари», стала автором фільму «Гітара моя любов». Праці В. Сидоренко як виконавиці та викладача по класу гітари насамперед спрямовані на розвиток української гітарної школи.

Представниками Львівської гітарної школи є сучасні композитори М. Скорик, В. Камінський, О. Козаренко, А. Андрушко, Б. Котюк, Б. Фроляк, О. Герасименко [6, с. 16].

Яскравим представником одеської школи є Анатолій Шевченко, теоретик музичного мистецтва, дослідник античної музики. Значну увагу він приділив опануванню досвіду та вивченню стилю фламенко. Свій досвід в цій сфері він описав в працях «Гітара фламенко. Мелодії та ритми (ноти, вправи)» та «Неприборкані ігри фламенко» [7, с. 189]. А. Шевченко вніс величезний вклад в розвиток української гітарної школи, його «Карпатська рапсодія» дивує слухачів різноманітністю виражальних можливостей інструмента, народним колоритом.

Коло сучасних українських композиторів значно розширилось за останні роки, їх музика набуває більш сучасних рис, потребує нового підходу до звукодобування, інтерпритації; використовуються сучасні композиторські техніки. Твори для гітари соло пишуть композитори М. Скорик, Є. Станкович, В. Камінський, О. Щетинський, К. Цепколенко та інші. Крім того варто згадати сучасних українських композиторів М. Стецюка та А. Золкін, які написали «Іспанський концерт» та «Концерт № 1» для гітари з оркестром відповідно.

В наш час клас гітари є майже у всіх училищах і ВНЗ. У зв'язку з цим з'явилась потреба в дитячому репертуарі та методичній літературі.

Слід відзначити твори дитячих композиторів таких, як Ю. Радзецький, С. Селезньов, О. Затинченко, А. Бойко, Б. Бельський, П. Іванніков, К. Чеченя, В. Куликовська, С. Самоткін, О. Черепович, В. Задворний О. Ходаковський (більшість із них пишуть твори більш складного рівня), що працюють над тим, щоб учні навчались на творах, в яких відображені національні традиції [7, с. 193]. Так все більше з'являється обробок українських народних пісень, творів народної тематики. Поширюється інтерес до ладів народної музики, її витоків. В роботі над цими творами учні можуть опанувати нові прийоми гри.

Також потрібно зауважити, що в Україні у 2000 році створена Асоціація гітаристів (очолювана К. Чеченя), яка є структурним підрозділом Національної всеукраїнської музичної спілки (її головою є Герой України, народний артист України, академік А. Авдієвський). Асоціація гітаристів НВМС регулярно проводить концерти, майстер-класи, семінари, творчі вечори відомих українських та зарубіжних виконавців.

Висновки. За свій порівняно невеликий термін існування гітарне мистецтво пройшло складний шлях злетів і падінь. Великими зусиллями українських музикантів воно піднялось до рівня професійного і виходить на європейський рівень. Сучасне гітарне мистецтво України прямує в руслі новітніх досліджень європейської класичної гітарної школи, чому сприяє творчість сучасних гітарних композиторів, твори яких поєднують здобутки європейської та національної музики.

Література

1. Агафшин П. Школа игры на шестиструнной гитаре / П. Агафшин. – Москва : Музыка, 1985. – С. 206.
2. Блажевич В. Еволюція розвитку виконавських традицій гітарного мистецтва у вітчизняному культурно-освітньому просторі // Естетика і етика педагогічної дії. – 2017. - №15. – С. 107-115.

3. Гриненко С. Сучасні світові тенденції розвитку гітарного мистецтва та їх вплив на формування української гітарної школи // Актуальні питання гуманітарних наук. – 2018. - №20. – том 1. – С. 39-42.
4. Коваленко А. С. Історичні передумови становлення вітчизняної інструментальної гітарної освіти в контексті розвитку музичної освіти // Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі. – 2017. - №2. – С. 86-91.
5. Порцев М.В. Джазове гітарне виконавство у пострадянському соціокультурному просторі: витоки, тенденції, перспективи? / Мистецтвознавчі записки. – 2013. – № 23. – С. 215-221.
6. Сидоренко В.Л. Гітарна традиція Львова як складова академічного народно - інструментального мистецтва України: автореф.дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства. – 17.00.03./ В. Л. Сидоренко. – Львів : б. в., 2009. – 16 с.
8. Сидоренко В.Л. Тенденції сучасної наукової думки про гітару (музикознавство, педагогіка, методика, дидактика) / В. Л. Сидоренко // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. - 2011. - № 31. - С. 188-197.
9. Сомик О.М. Історія становлення музичного інструменту класична гітара в контексті європейської музичної культури. // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2017. – № 49. – С. 277-279.

СЕКЦІЯ 3 ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ МИСТЕЦЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

УДК: 78.05.37.376

С.Бабаджанян,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

S.Babadzhanuan
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy
State Pedagogical University

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

DEVELOPMENT OF CREATIVE COMPETENCY OF PRACTICES BY MEANS OF MUSIC ART

Анотація. У статті визначено сутність та структуру поняття компетентність, компетенція, компетентний. виокремленні основні структурні елементи поняття «компетентність», визначені основні положення творчої компетентності, запропоновані варіанти завдань, які доцільно застосовувати на сучасному уроці музичного мистецтва, наведено, що цікавою формою вільного творчого прояву особистості дитини, її інтересів і схильностей є ведення «Щоденника музичних вражень», сформовані висновки та перспективи подальших розробок.

The article defines the essence and structure of the concept of competence, competence, competence. The main structural elements of the concept of "competence" are outlined, the main provisions of creative competence are defined, the proposed variants of tasks that are appropriate to be applied at the contemporary lesson of musical art show that an interesting form of free creative manifestation of the child's personality, his interests and inclinations is the "Diary of musical impressions" , formed conclusions and prospects for further developments

Ключові слова: художньо-естетична освіта, компетентнісний підхід, музичні компетентності учнів, навчання, освітня галузь.

Keywords: artistic and aesthetic education, competency approach, musical competence of students, training, educational branch .

Постановка проблеми. Сучасний світ — це світ творчих, креативних особистостей, і вершин у ньому досягають лише ті, хто мислить неординарно, творчо, хто намагається нестандартно розв’язувати будь-які проблеми. З огляду на це актуалізується потреба у розвитку компетентнісної художньо-естетичної та творчої освіти школярів, зорієнтованої на засвоєння особистістю конкретних навчальних результатів – знань, умінь, навичок, формування ставлень, досвіду, рівень засвоєння яких дозволяє їй діяти адекватно у певних навчальних і життєвих ситуаціях. Актуальність проблеми, над якою працюють протягом останніх років, полягає в тому, що дуже важливим в сучасній методиці